

**IN MEMORIAM ERNEST VANDER EYKEN
(23 JULI 1913 – 6 FEBRUARI 2010)**

Op 6 februari overleed onze confrater Ernest Van der Eyken. Hij was drieëndertig jaar lid van de Academie. Met zijn zesennegentig was hij de absolute ouderdomsdeken van de Vlaamse componisten. Hij overleefde drie jaar zijn jaargenoot Albert Delvaux, die zich al lang uit het muziekleven had teruggetrokken. In tegenstelling met hem bleef Van der Eyken opvallend actief op allerlei domeinen. Bij zijn uitvaart waren dan ook talloze vrienden en collega's aanwezig. Daarbij een belangrijke delegatie van onze Academie.

Van der Eyken bleef tot een stuk in de negentig dagelijks componeren. Hij bleef deelnemen aan onze klassenvergaderingen en op concerten in het Antwerpse kon je hem vaak ontmoeten, altijd geïnteresseerd, altijd met een open geest en met een stimulerende vriendelijkheid voor zijn jongere collega's. Hij beschikte over een muzikale ervaring waar wij allen naar opkeken. Componisten die voor onze generatie haast mythologische proporties hebben gekregen, had hij persoonlijk gekend. Hij had gespeeld onder leiding van Ravel en Strawinsky, hij had gestudeerd bij Joseph Marx, hij had vergaderingen meegemaakt met Zolta Kodaly en Arthur Honegger, maar de merkwaardigste ontmoeting van alle was die met Richard Strauss.

Van der Eyken kreeg de gelegenheid hem zijn composities te tonen. Strauss haalde er het "Poema voor strijkorkest" uit. Hij zei: "Junger Mann, das müssen Sie immer behalten". Wie op dat niveau een dergelijk compliment krijgt, vergeet het zijn hele leven niet. Van de Eyken verhaalt er ongedwongen over in een interview met Jan Dewilde in het tijdschrift "Vlaanderen" naar aanleiding van zijn negentigste verjaardag. Daarin geeft hij ook een overzicht van zijn rijke en zeer gevarieerde carrière.

In Antwerpen kreeg de jonge Van der Eyken les van Karel Candaël, van Jan Broeckx en vooral van Emiel-Constant Verrees over wie hij met warmte getuigt. Altviool studeerde hij bij de legendarische Napoleon Distelmans, die hem ook in de Antwerpse orkesten introduceerde. Hij speelde er onder leiding van Lodewijk De Vocht en Flor Alpaerts. Bij August De Boeck studeerde hij contrapunt en fuga, maar het was Paul Gilson die als leraar op hem de grootste indruk maakte. Die wijdde hem in de vormleer en vooral in de orkestratie. Gilson gaf blijk van een veel grotere openheid dan de leraars van het Antwerpse conservatorium die onder Lodewijk Mortelmans erg traditioneel gericht waren, zo getuigt Van der Eyken.

Intussen speelt hij als altviolist in de opera onder leiding van Julius Schrey en Hendrik Diels. Deze laatste geeft hem de raad orkestdirectie te gaan studeren in Salzburg, bij Clemens Krauss. Krauss was een dirigent van wereldklasse. Hij bleek bovendien een uitzonderlijke pedagoog te zijn. Van der Eyken wordt lyrisch als hij het over hem heeft. Het is echter in de compositieklas van Joseph Marx dat hij de uitzonderlijke gelegenheid krijgt Richard Strauss te ontmoeten.

Na de oorlog wordt Van der Eyken leraar aan een paar Antwerpse muziekacademies, hij is een tijd lang realisator bij de Vlaamse televisie, maar uiteindelijk wordt hij gedelegeerd bestuurder van Sabam. Tot in 1990 blijft hij die functie bekleden, een taak waarvoor hij een aantal congressen zal voorzitten. Hij geldt als een specialist in het internationale auteursrecht wat hem weer nieuwe contacten oplevert.

In 1977 wordt hij als corresponderend lid opgenomen in onze Academie. Nadat hij in 1980 een lezing heeft gegeven over "De evolutie van het auteursrecht" wordt hij werkend lid en in 1988 wordt hij verkozen tot bestuurder van de klasse en tot voorzitter van de Academie.

Inmiddels blijft hij actief als componist en dirigent. Hij sticht het Antwerpse orkest van Jeugd en Muziek en treedt op als gastdirigent bij De Philharmonie, bij het Nationaal orkest en bij de BRT. Na zijn pensionering blijft hij componeren met een ijzeren discipline van 10 uur in de ochtend tot 1 uur 's middags. Tot in zijn laatste jaren blijft hij op een verbazende wijze creatief. Veel van zijn voorkeurwerken ontstaan in zijn tweede levenshelft. Het zijn werken als zijn "Tweede Symfonie" uit 1975 en het "Concerto per otto strumenti a fiato" uit 1999. Van der Eyken staat vooral bekend als componist van instrumentale muziek met een uitgesproken voorkeur voor de kamermuziek. Hij speelde als altviolist zelf jarenlang kamermuziek en schreef voor diverse bezettingen in dat genre, waaronder drie strijkkwartetten. Maar ook vocale muziek heeft hij gecomponeerd: de koorsuite "De kinderen van de Soetewey" op gedichten van Alice Nahon en de merkwaardige liederencyclus "De tuin van Catherine" op gedichten van Jo Gisekin. De opera "Elckerlic" op een libretto van Luc Vilsen werd slechts in een pianoversie uitgevoerd.

Vooraleer iets te zeggen over de betekenis van Ernest Van der Eyken als componist laat ik u luisteren naar een gedeelte van de "Elegie voor Bieke", een werk voor strijkorkest dat hij in 1984 componeerde als in memoriam voor zijn echtgenote.

muziek: ELEGIE VOOR BIEKE door het BRTN-Filharmonisch orkest o.l.v. Fernand Terby

Wie deze muziek beluistert, kan vaststellen dat Van der Eyken geen uitgesproken vernieuwer was, maar evenmin een traditionalist. Hij was veeleer een brugfiguur. Vanuit het muzikale verleden vond hij een eigen weg naar zijn tijd, een weg die specifiek was voor hem en waarmee hij in Vlaanderen een aparte plaats blijft bekleden. Hij behoort tot de generatie die geboren werd op het moment van de doorbraak van Strawinsky en Bartok, dezelfde tijd ook waarin de tweede Weense school haar opgang beleefde. Er moest gekozen tussen de motoriek van de eersten en de meer lyrische benadering van de Weners. Terwijl zijn latere confraters Legley en Louël opteerden voor de motoriek, koos Van der Eyken voor de lyriek. De Oost-Europese en de Franse invloeden die in de muziek van zijn Vlaamse generatiegenoten dominant aanwezig was, vond in hem geen adept. Hij verkende ze wel en kon ze appreciëren bij zijn collega's, maar zelf bleef hij zich - mutatis mutandis - ontwikkelen in het spoor van componisten als Alban Berg. Zijn oudere vriend Jef Van Durme was hem daarin voorgegaan. De enigszins cerebrale benadering van Van Durme werd bij Van der Eyken aangevuld met een meer emotionele ondertoon. Het aspect "melos" bleef bij hem belangrijk. De chromatische complicaties van zijn harmonieën dreven hem soms naar de grenzen van de tonaliteit, - ik denk bijvoorbeeld aan zijn Octet voor blazers -, maar zelfs in zijn kamermuziek blijft het respect voor de traditie doorklinken.

Indien we hem in het kader van zijn Vlaamse achtergrond ergens moeten plaatsen, dan is het niet in de buurt van zijn Antwerpse leraars Candaël of De Vocht, maar korter bij die andere Antwerpenaar, bij Jef Van Hoof. Die had voordien al Middeneuropese invloeden verwerkt. Terwijl Van Hoof dat deed op een uitbundige Vlaamse manier deed Van der Eyken het op zijn eigen wijze, meer beheerst, aristocratischer en harmonisch meer vooruitstrevend.

Als voorzitter van "De Crans", de organisatie die de nalatenschap van Jef van Hoof beheert, heeft hij zijn affiniteit met deze componist nooit verloochend. Dat hij bij tijd en wijle zelf een volkse stijl kon hanteren, bewijzen zijn "Refereynen ende Liedekens", een werk dat misschien juist daardoor zijn meest bekende is geworden.

Wij verliezen in Ernest Van der Eyken een ervaren confrater en een zeer goede collega. Wij waardeerden hem niet alleen om zijn rijke muzikale persoonlijkheid maar ook om de menselijke warmte die hem tot bij onze laatste ontmoeting bleef kenmerken.

Vic Nees